

29.01.2024

5-А

Історія

вч. Рзаєва Н.О.

Тема: Первісні люди на теренах України.

Мета уроку: сформувати уявлення в здобувачів освіти про життя людини на теренах України в добу палеоліту; розвивати ключові компетентності: спілкування державною мовою; математична компетентність; інформаційно-цифрова компетентність; основні компетентності у природничих науках і технологіях; уміння вчитися впродовж життя; соціальна та громадянська компетентності; розвивати історичну компетентність (хронологічну, просторову, інформаційну, логічну, аксіологічну); виховувати особистість, яка здатна постійно самовдосконалюватися, адекватно і гнучко реагувати на соціальні зміни.

Актуалізація опорних знань

Бесіда

- Що таке періодизація?
- Який період історії найдовший? Чому?
- Назвіть періоди Давньої історії?
- Які підвиди людей вам відомі?
- Чим відрізнялося життя неандертальця та кроманьйонця?

Мотивація навчальної діяльності

Дослідження стоянок доби первісності допомагає вченим відтворити життя людей у певному місці в той чи інший період часу. Під час розкопок на стоянках археологи знаходять залишки жител, поховання людей, знаряддя праці та давні вироби, малюнки й написи на скелях, каменях тощо.

Численні археологічні матеріали свідчать, що українські землі — одні з найбагатших на пам'ятки кам'яного віку з усіх країн Європи.

Вивчення нового матеріалу

Робота з поняттям

Археологічна культура — це сукупність подібних між собою археологічних пам'яток, що належать до одного часу і поширені в певній місцевості.

Робота з картою

Наприкінці XIX ст. археологічна експедиція на чолі з Вікентієм Хвойкою виявила сліди поселення давніх землеробів поблизу села Трипільля на Київщині. Вчені розкопали глиняні житла, різноманітний глиняний посуд, знаряддя праці. Пізніше було виявлено багато подібних поселень на території України, Молдови та Румунії. Учені припускають, що Трипільська культура існувала у V—III

тисячолітті до н. е. протягом 1500-2000 років. У другій половині IV тисячоліття до н. е. трипільці заселили лісостепову смугу України від Дністра до Дніпра. Оскільки трипільці не знали писемності, то всі відомості про них одержано з археологічних розкопок.

Робота з картою

Знайди на карті та назви основні райони розселення трипільців на території України. Чому, на твою думку, вони селилися саме там?

Поселення трипільських племен розташовувалися переважно на пагорбах в долинах річок. Трипільці мешкали в невеликих поселеннях, що налічували 7-15 сімей. Житла розташовували по колу або овалом для захисту від ворога. Внутрішній двір слугував загonom для свійських тварин.

За залишками жител та знайденими їх глиняними моделями можна уявити зовнішній вигляд трипільських будинків. Спершу трипільці жили у напівземлянках, пізніше почали будувати чотирикутні одно- чи двоповерхові будинки. Стіни робили з дерева або плели з лози, обмащуючи глиною з домішками половини. Такий тип житла можна зустріти в лісостепу України й донині. Двосхилий дах покривали солом'яними або очеретяними снопами. Вікна були невеликі й круглі. Долівки в будинках були глиняними. Трипільці розписували житла колоритними візерунками.

Полова — відходи при обмолочуванні й очищенні зерна хлібних злаків, льону та деяких інших культур.

Внутрішні приміщення опалювали відкритим вогнищем або печами по-чорному. Біля печі розміщували лавку-лежанку з обпаленої глини, а вздовж однієї зі стін — довгу глиняну лаву для посуду. Трипільці мали й дерев'яні стільці, столи, крісла.

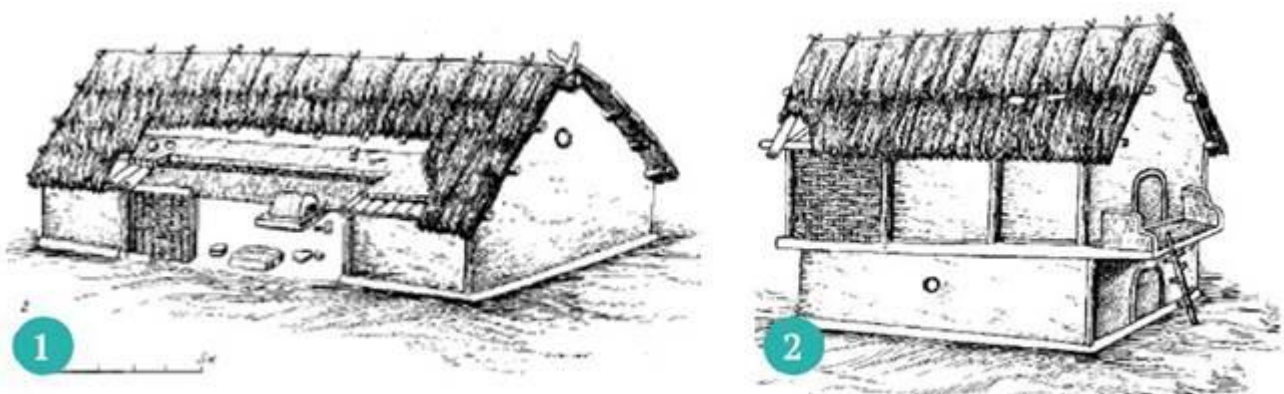
Основними заняттями трипільців були землеробство і скотарство. Вони вирощували пшеницю, ячмінь, овес, горох, льон. Використовували дерев'яні мотики з кам'яним чи роговим наконечником, кістяні або кам'яні серпи, на кам'яних зернотерках розтирали зерно на борошно. Вчені припускають, що трипільці жили на одному місці до 50-70 років — доки не виснажувалась земля. А потому переміщувалися на іншу територію.

Хвилинка відпочинку (руханка)

<https://youtu.be/foFUavVgKg4?si=-T7KDsWBtUHewBc4>

Робота з візуальними джерелами

Розглянь ілюстрації. Опиши житла трипільців. Про який рівень розвитку господарювання і ремесел свідчать такі будинки?

Значну роль в житті трипільських племен відігравало тваринництво. Завдяки археологічним дослідженням відомо, що вони розводили корів, волів, овець, кіз, свиней, а пізніше — коней. Полювання, рибальство й збиральництво теж мали важливе господарське значення.

Трипільці були умілими ремісниками. Вони обробляли камінь і кістку, займались ткацтвом і мідноливарною справою. Особливого значення мало гончарство — керамічні вироби (глечики, миски, кубки тощо) знайдено археологами майже в кожному трипільському житлі. Такий посуд обпалювали у спеціальних печах, а потім прикрашали. Він був тонкий, гладкий, майстерно розфарбований у білий, чорний, червоний і темно-каштановий кольори. В розписі посуду трипільці використовували символічні зображення людей, тварин, птахів, дерев, колосків пшениці.

У трипільських помешканнях знайдено й залишки простих ткацьких верстатів. Жінки виготовляли сорочки, сукні, спідниці, прикрашаючи їх особливим кольоровим орнаментом. Вони носили намисто і прикраси.

Численні знахідки глиняних жіночих статуеток свідчать про особливу роль жінки в трипільському суспільстві. Вони опікувалися дітьми, розтирали зерно й носили воду, доглядали домашніх тварин, ткали полотно й розфарбовували глиняний посуд, виготовляли одяг і взуття.

1

2

3

4

5

На підставі чого, на твою думку, вчені дійшли висновку про високий рівень розвитку гончарства у трипільців? Скористайся ілюстраціями як доказом.

На основі ілюстрацій сформулюй висновки про спосіб життя трипільських жінок (зовнішність, одяг, вбрання, заняття тощо). Яку роль відігравали жінки в трипільському суспільстві?

Постать в історії.

Вікентій Хвойка (1850-1914) народився в Чехії. З юнацтва він захопився вивченням давньої історії та старожитностей. У 27 років Вікентій оселився в Києві, де викладав німецьку мову та малювання, займався агрономічною наукою. Але згодом присвятив своє життя археології. Найвідоміші відкриття Вікентія Хвойки — це стійбище первісних мисливців на мамонтів (Кирилівська стоянка); Трипільська культура; фундамент мурованого князівського палацу часів Русі-України на Старокиївській горі Десятинної церкви; давньоруське князівське місто-фортеця Білгород у селі Білогородка під Києвом. Приватна колекція Вікентія Хвойки стала основою археологічного відділу музею Товариства старожитностей та мистецтва, хранителем якого він був до своєї смерті. Скрутне

матеріальне становище змусило Хвойку продати особисту колекцію для продовження археологічних досліджень київському музею. Археолога-самоука спонсорували й заможні київські родини Ханенків і Терещенків. Музей В. Хвойки знаходиться у с. Халеп'я під Києвом. Його іменем названо вулицю в Києві.

Узагальнення. Систематизація. Рефлексія.

Перегляньте відео: <https://youtu.be/TUm-DZCLb6E?si=iqOmJU1sn9-tZp2R>

Експрес-опитування

1. Що означає термін «археологічна культура»?
2. Хто і коли розпочав дослідження трипільської культури?
3. Що нині відомо про трипільську культуру?

4. Якими були заняття трипільців?

Домашнє завдання:

*Прочитати § 22, опрацювати опорний конспект.

* Уяви, що ти потрапив / потрапила до великого поселення трипільців.

Склади розповідь про те, що ти там побачив / побачила. (10 речень)

Повторити тему «Науки-помічниці історії».

Завдання надсилайте на освітню платформу Human або ел. адресу
nataliarzaeva5@gmail.com

Бажаю успіхів у навчанні!